ANALYSIS OF THE CONNOTATIVE AND DENOTATIVE MEANINGS OF THE ROMANIAN TERM "ZMEU" (DRAGON) AS IT APPEARS IN THE ROMANIAN PHYTONYMY

Radu Drăgulescu

Assoc. Prof., PhD., „Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Many of the romanian phytonyms are directly related to the dragon („zmeu"). *Like in other folkloric creations, in our ethnobotany this being has evil representations. Our paper aims to reveal an inventory, an interpretation and a statistic of romanian names of plants which implicates the word „zmeu", spread through the botanical terminology, a phenomenon which, as considered by E. Coşeriu is not enough highlighted (given that the individual speaker became creator of language / poetry whenever he named a flower. The conclusion of our work is that once known, botanical lexicon of a specific region is not only a thesaurus but also a document of the resident population and places of the past. Botanical popular terminology has primarily a practical value, designating, distinguishing and categorizing elements of the plant kingdom within the given natural reign, but also has a high theoretical significance, especially for linguists, both by the ethimons to which they send back and by the metaphorical meanings the phytonims mostly have.*

Keywords: Romanian phytonyms, conotation, denotation, ethnobotany, linguistics, zmeu, zmeoaică

Am arătat într-o lucrare anterioară[1] implicațiile lingvistice ale termenului „balaur" în cadrul fitonimiei noastre. Analiza noastră pornește de la colaborarea cu Constantin Drăgulescu, în vederea realizării *Dicționarului explicativ al fitonimelor românești*[2], care completează substanțial *Dicționarul* lui Al. Borza[3], ce cuprinde, pe lângă câteva mii de nume de plante maghiare, săsești, germane, franţuzești, engleze, ruseşti, ucraineene, sârbeşti, bulgăreşti, turceşti, și 10.906 nume româneşti de plante pentru 2.095 specii. Prin publicarea *Dicţionarului explicativ al fitonimelor româneşti* și a *Dicționarului de fitonime românești*[4], Constantin Drăgulescu a ridicat numărul numelor româneşti de plante cunoscute la 21.839 fitonime cunoscute până în prezent, fitonime care aparţin unui număr de 3.227 specii de plante indigene şi exotice, spontane şi cultivate. La acestea se adaugă 3.070 nume de soiuri şi 612 termeni care desemnează de părţi (organe) de plante. Astfel, fitonimia românească însumează, deocamdată, peste douăzeci și șase de mii de termeni.

Termenul *zmeu* provine din v. sl. ЗМЕЙ; ЗМИЙ conform DLR (2010). Este utilizat uneori ca forma învechită pentru șarpe/balaur. Cu această semnificație apare în *Psaltirea Hurmuzachi* 64^{v}/5[5]: „Tu pisași capul zmeului și ai datu acela mâncare oamenilor Etiopului." sau „Pre aspidă...

[1] Radu Drăgulescu, *Analysis of the connotative and denotative meanings of the romanian term "zmeu" (dragon) as it appears in the romanian phytonymy* in *Journal of Romanian Literaru Studies,* issue nr. 10, 2017, p. 104-110. http://www.upm.ro/jrls/JRLS-10/Rls%2010%2013.pdf.

[2] Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești,* Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2010.

[3] Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968.

[4] Constantin Drăgulescu, *Dicționar de fitonime românești,* Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2014.

[5] *Apud* DLR București, Editura Academiei Române, 2010.

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)

Călca-veri leul și zmeul." 78^{v}/5. La fel, în *Psaltirea* de la 1651 (Bălgrad), 306[6]: „Lăudați Domnul de pământu, zmeii și toate fără fundurele.", și *Psaltirea* lui Coresi, 197/7: „Tu frămseș capetele zmiilor într-o apă". Într-un text de la 1579, inclus în *Crestomație română* a lui M. Gaster[7] semnificația pare a fi aceeași: „Mânia zmeului vinulu loru mânia aspidei nevindecată." (16/13), la fel într-un text de la 1620: „Și Eva înșelă pe Adam și căzură de bunrătatea lui Domnezeu și ei și zmeul" (56/14). Și în *Cuvente den bătrâni* II, 151/19[8] prin termenul „zmeu" pare a se face referire tot la un balaur, dacă avem în vedere tiparul basmelor în care o fecioară este oferită unui balaur: „Prindeți-o, să o ducem înaintea celui zmiu din cetate." Și Dosoftei, în *Viețile Sfinților* 99^{v}/25[9], folosește termenul cu aceeași semnificație: „Un zmău mare de-aproape din pustie și dând groază, să spăriiară ucinicii". Sim. Fl. Marian precizează în *Nunta la Români*[10] că „Poporul crede că smeii și balaurii sunt șerpi gigantici care mănâncă oameni și dobitoace.", iar în *Dușmani și prieteni ai omului,* T. Pamfile[11] aduce câteva precizări: „Smeul... este un spirit răufăcător care, având înfățișare de balaur întraripat, cea de șarpe ... sau cea de pară sau sul de foc, scoboară noaptea în casele oamenilor pe coșuri și chinuie nevestele."

În această accepțiune, în tradiția populară românească, termenul desemnează un monstru ofidian, uneori înaripat, cu unul, trei, șapte, nouă sau douăsprezece capete. Nu numai că are formă de șarpe, dar românii presupuneau că, la origini, era șarpe. Se transformă, fie într-o zi de primăvară, în urma ingerării unei mărgele făurită din balele amestecate ale unei adunări de șerpi, fie stând ascuns timp de șapte ani, fără a-l vedea lumina soarelui și oamenii. În tradiția așa-zis recentă, balaurul trăiește pe fundul fântânilor, prin peșteri, prin codri neumblați și este malefic, în cea arhaică el reprezenta ființa primordială, întruchipând haosul acvatic precosmogonic[12]. În opinia lui Andrei Oișteanu, balaurul – principiu al Haosului – nu era independent (așa cum considera Traian Herseni), ci era doar unul dintre termenii unui binom cosmologic arhetipal (celălalt termen fiind, evident, eroul demiurg, cel care, învingând balaurul, pune Ordine în Haos sau, cu alte cuvinte, transformă Haosul în Cosmos, în Lume). În toate legendele cosmologice în care Fârtatul sau Dumnezeu creează inițial Arborele Lumii în vastul întins de ape, la rădăcina lui se află un șarpe-balaur, identificat ulterior cu dracul, punând un semn de egalitate între acesta și apele primordiale, haosul acvatic precosmogonic. Unele legende românești specifică pedeapsa aplicată de Fărtat șarpelui care urzea împotriva acestuia: Fărtatul îl aruncă în hău și îi poruncește să se încolăcească de nouă ori în jurul pământului și să îl apere de „prăpădul apelor". Balaurul va avea un rol hidrometeorologic în numeroase legende și tradiții românești și adesea este pus în relație cu solomonarii. În urma presiunilor exercitate de Biserică și doctrina creștină, balaurul a devenit din monstrul primordial cosmologic un monstru malefic, iar solomonarii din niște oameni pioși au devenit vrăjitori ce și-au vândut sufletele diavolului. Vechea religie a fost transformată în magie, daimonii în demoni, iar vechii preoți în vrăjitori.

Un aspect interesant este cel al „legării" balaurului, motiv detaliat de Andrei Oișteanu în mai multe locuri[13]. În prima lui fază, motivul implica doar balaurul și o fecioară. Acest motiv pare a se transmite și în basmele cu zmei, care, de regulă, fură fete (de împărat) sau astrele. Numeroase

[6] *Ibidem.*
[7] *Ibidem.*
[8] *Ibidem.*
[9] *Ibidem.*
[10] *Ibidem.*
[11] *Ibidem.*
[12] Traian Herseni, *Le dragon* dace, in *Ethnologica*, nr 1, 1979, p. 13-22, apud Andrei Oișteanu, *Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*, Iași, Editura Polirom, 2013, e-book, subcapitolul Balaur-solomonar.
[13] Andrei Oișteanu, *Sexualitate și societate. Istorie, religie și literatură*, Iași, Editura Polirom, 2016; *Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*, Iași, Editura Polirom, 2013.

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)

imagini înfățișează fata ținând balaurul legat cu un cordon, un lanț sau tot soiul de alte legături (Marea desfrânată din Apocalips ține în frâu un balaur cu șapte capete), inclusiv, precum în cazul Sfintei Martha, cu propria centură de castitate (o aluzie transparentă la pierderea fecioriei). Actul implică erotism și subscriem și noi ipotezei conform căreia, inițial, foamea balaurului se referea la foamea sexuală. Acestuia i se ofereau, din partea unei comunități, întotdeauna fete (de multe ori îmbrăcate în straie de mireasă), pe malul unei ape sau la gura unei peșteri. Fata îl potolea și îl „lega". Într-o epocă ulterioară, fetei i-a fost refuzată calitatea de eroină, a fost transformată într-o biată victimă, fiind introdus un fecior care să o salveze (inclusiv Sf. Gheorghe). În mituri și în basme, inevitabil, salvatorul se va căsători cu fata. Se impune o structură socială patriarhală, cultul Zeului-Tată-Cer în dauna cultului Zeiței-Mamă-Pământ[14]. Odată cu expansiunea creștinismului, cel care este legat sau cu care fata stabilește legături nu mai este balaurul, dragonul, șarpele „draco", ci un înlocuitor al său, impus de noua religie, „dracul", care, așa cum am arătat se confundă adeseori cu zmeul. Astfel, la Toulouse, în 1275, a avut loc prima ardere pe rug a unei femei acuzate de presupuse relații (sexuale) cu diavolul. Este inițiat un lung și rușinos șir de atrocități săvârșite „în numele Domnului". Într-o altă lucrare[15] am identificat un număr de 69 de fitonime românești create cu ajutorul termenului „drac" cf. gr. drákon „drac", lat. draco „dragon, balaur, şarpe". Dumitru Bejan[16] arăta că în fitonimia românească, din domeniul ființelor supra-(sau sub) naturale, ireale, termenul *drac* este constituentul lexical cel mai frecvent în formarea denumirilor populare românești de plante. Din păcate, autorul nu prezintă nicio dovadă în acest sens. De asemenea, face precizarea, cum că uneori e mai greu de explicat care este semnificația cuvântului *drac*. Din analiza noastră reiese, că plantele se numesc astfel, în primul rând, datorită aspectului lor, cu rare excepții, neplăcut sau pentru că au un miros neplăcut. Urmează, ca număr, denumirile provenite din calcuri sau etimologii populare, apoi speciile necomestibile. Ultimele două locuri sunt ocupate de fitonimele plantelor parazitare și cele ale căror explicații sunt de natură mitologică, religioasă etc. Cu siguranță, în denumirile populare românești de plante, etimonul latin al termenului drac nu este reprezentat în sensul său propriu. Oamenii din popor au trecut lexemul prin filtrul religios (nu neapărat creștin) sau mitologic. Informatorii noștri nu îl asociază pe diavol cu șarpele, nici măcar cu referire la episodul păcatului originar, constituentul lexical al fitonimelor analizate exprimând cu precădere atribute neplăcute, necurate, nefirești sau dăunătoare omului.

Pe una dintre cele 25 de plăcuțe de argint descoperite la Letnița, regiunea Loveci din nordul Bulgariei, plăcuțe datând in secolul al IV-lea î.e.n, incluse în fondul de artă traco-getică, apare, stând în picioare, un personaj feminin (identificat de specialiști ca fiind Cora sau Hecate – protectoarea vrăjitoarelor) care ține în mâna dreaptă o pateră, iar mâna stângă o ține pe gâtul unui balaur tricefal, aflat în poziție verticală. Pe o altă plăcuță din același tezaur, apare tot un personaj feminin (identificat cu o nereidă sau Marea Zeiță a tracilor) care ține de căpăstru un balaur hipocefal și pare că îl călărește, așezată cu ambele picioare pe aceeași parte. Balaurii sunt călăriți și de solomonari în credința poporului român. Pe o faleră de argint datând din secolul al II-lea î.e.n, descoperită la Lupu, Cergău, jud. Alba, apare un personaj feminin care ține într-o mână un vas cu toarte, iar în cealaltă un șarpe mare.

Zeița întruchipată pe cele două plăcuțe de argint ar putea fi Bendis, zeiță a lunii, a pădurilor și a farmecelor, protectoare a femeilor. Tomaschek, Decev, Gh. Mușu, Mircea Eliade ș.a., au

[14] Andrei Oișteanu, *Sexualitate și societate. Istorie, religie și literatură*, Iași, Editura Polirom, 2016, p. 175.
[15] Radu Drăgulescu, *Linguistic considerations on romanian phytonyms created with the term drac „devil"*, in *Discourse as a form of multiculturalism in literature and communication*, Section: Language and Discourse, Târgu-Mureș, Editura Arhipelag XXI Press, 2015, p. 375-389, lucrarea poate fi consultată la http://www.upm.ro/ldmd/LDMD-03/Lds/Lds%2003%2039.pdf sau http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V2043/pdf, ambele accesate la 9 iunie 2017.
[16] Dumitru Bejan, *Nume româneşti de plante*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991, p. 97.

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)

indicat ca sursă a teonimului rădăcina indo-europeană *bhendh „a lega”, de unde germ. Binden, Bund, Band, engl. bind, rom. Bandă, bentiță etc[17]. Această etimologie a fost respinsă de I.I. Russu[18]. O preoteasă a acestei zeițe, Medeea, o ilustrează călătorind prin văzduh într-un car tras de balauri, iar Diodor din Sicilia notează că, pentru a demonstra populației din Tesalia puterile cu care era învestită, Medeea a făcut să apară „chipurile unor balauri” pe care pretindea că îi adusese zeița Artemis/Bendis. Referiri la această preoteasă fac și Platon, Aristotel și Ovidiu. Numele Bendis a fost treptat abandonat în favoarea celui roman, Diana, care a generat ulterior din Sancta Diana numele Sânziana și sânziene, incluziv fitonimul. Sânzienele paralizează, „leagă” feciorii care le surprind dansând sau cântând sau pe cei care încalcă diferite tabuuri.

În basme, termenul „zmeu” desemnează o ființă fantastică polimorfă, cu puteri supranaturale, ființă malefică, întotdeauna învinsă la final de personificarea Binelui. De remarcat că femininul „zmeoaică/zmeoaie” desemnează o femeie mare, rea, cu puteri neobișnuite, este așadar umanoidă și nu are niciodată semnificația de „balauroaică”.

Datorită puterilor neobișnuite, termenul „zmeu” este adesea folosit ca epitet înaintea termenului calificat de care se leagă prin prepoziția „de”: zmeu de cal, zmeu de voinic etc. Uneori atribuie însușiri ca un adjectiv:„caii zmei”, „feciorul zmeu” ș.a. De asemenea, se stabilesc comparații prin care se scot în evidență calitățile supranaturale ale cuiva: luptă ca un zmeu, cai ca niște zmei etc. În aceeași ordine de idei, termenul poate constitui metafore: „călare pe un zmeul arăpesc” (Alecsandri[19]), „căruța trasă de zmeii ei” (Galaction[20]) etc.

Deseori, așa cum spuneam, în urma expansiunii creștinismului, zmeul a fost identificat cu dracul: „a fi al zmeului[21]”, „du-te zmăului!”, „intre smeii-n tine!”, „Fire-al smeii!”[22]

Termenul „zmeu” desemnează și dragostea neîmpărtășită a fetelor și femeilor, care în vechime era considerată o boală provocată de zmeu/zburător, numită și lipitură și zburător. Simptomele constau în frisoane, somnolență și halucinații.

Zmeu se numesc pe alocuri și stelele căzătoare și, prin extindere, cometele și constelația Dragonului[23].

Pentru că zboară, la fel se numește jucăria confecționată din hârtie sau pânză ușoară întinsă pe un schelet de lemn, mânuită cu ajutorul unei sfori lungi și ridicată cu ajutorul vântului. Jucăria se numește regional șercan, balaur, balon sau pasăre.

Substantivul zmeu trebuie comparat cu sl. zmij „balaur, zburător, uriaş”, sb. zmai „balaur, şarpe”, bg. zmija „şarpe”, poate cu înțelesul de „minune, ciudăţenie, arătare” cf. rad. i.-e. *smei- „a se minuna”; a se vedea smirdar.

Aspectele și implicațiile mitologice ale zmeului sunt mult prea complexe pentru a putea fi expuse în această lucrare care își propune să prezinte cum se reflectă acestea în denumirile românești de plante. O sursă bogată de material lingvistic, atât la nivel denotativ, cât și conotativ, în privința reprezentărilor balaurului în tradiția românească, îl constituie fitonimia.

[17] Andrei Oișteanu, *Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*, Iași, Editura Polirom, 2013, e-book, subcapitolul Balaur-solomonar.
[18] *Ibidem*.
[19] *Apud* DLR 2010.
[20] *Ibidem*
[21] Această expresie poate avea ș semnificația de a fi puternic din cale-afară.
[22] Pentru mai multe exemple în acest sens, a se vedea DLR, 2010 care face trimitere la ALR I și II.
[23] DLR 2010.

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)

Între fitonimele româneşti am identificat un număr de 24 care sunt create cu ajutorul termenului *zmeu*. Nu am analizat fitonimele ce fac referire la balaur, analizate cu altă ocazie[24] și șarpe, acestea constiuind, la rândul lor, obiectul unei alte lucrări[25].

Dintre fitonimele analizate, 13 sunt concentrate într-un termen unic: *smăhoaie, smăoaie, smeiță, smeoaică, smeoaie, smeu, smeniță,zmăhoaie, zmăoaică, zmeiță, zmeoaică, zmeoaie, zmeu.* Dintre acestea, smeoaică denumește două specii de plante, iar zmeoaică trei.

Șapte denumiri se compun din doi termeni, dintre care niciuna nu este formată prin hipotaxă, dintr-un substantiv în nominativ și un adjectiv calificativ, toate fiind construite prin hipotaxă, dintr-un substantiv în nominativ+substantiv în genitiv: *buruiana-smeului/buruiana-zmeului, coada-smeoaicei, coada-smeului/coada-zmeului, floarea-smeilor, floarea-smeului, iarba-smeului/iarba-zmeului, sângele-smeului*. Dintre acestea, coada-zmeului denumește trei specii diferite de plante.

Din trei termeni se compune un singur fitonim, format prin hipotaxă, dintr-un substantiv în nominativ + prepoziție simplă + substantiv în acuzativ: *rădăcină-de-smăhoaie*.

În privința posibilității studierii semantice a nomenclaturilor, Simina Terian consideră că „textemele realizează adeseori o reorganizare a opozițiilor echipolente din lexicul primar sub forma unor opoziții graduale și/sau privative”.[26]

Chiar dacă, la origine, multe dintre aceste configuraţii semantice au reprezentat metafore insolite, ele şi-au pierdut, prin „repetare”, orice valoare „poetică”, devenind astfel expresii convenţionale[27].

Am adoptat ortografia propusă de DOOM2, conform căruia se scriu cu cratimă substantivele compuse cu unitate semantică și gramaticală mai mică decât a celor scrise într-un cuvânt, eventual, cu articulare și flexiune și la primul element, având structura substantiv + prepoziție + substantiv, substantiv + substantiv în nominativ, substantiv (articulat) + substantiv în genitiv. De asemenea, DOOM2 prevede generalizarea scrierii cu cratimă a compuselor nesudate care denumesc specii distincte de plante[28]:

Buruiana-smeului, buruiana-zmeului (*Eryngium planum*): fitonim ardelenesc care are la bază, fie o legendă, fie asimilarea sb. zmai „balaur, şarpe”, bg. zmija „şarpe”, cu zmeul (a se vedea coada-zmeului).

Coada-smeoaicei (*Calla palustris*), a se vedea coada-zmeului.

Coada-smeului, ***coada-zmeului*** (*Calla palustris*): „coada/rădăcina-dragonului/balaurului/şarpelui” < coadă cf. lat. coda < cauda şi rad. i.-e. *(s)keud- „coadă”, adaptare a denumirilor germane Drachenwurz, Schlangenwurz, magh. sárkánygyök, fr. serpentaire, scr. zminac, zmijinac, respectiv a lat. dracontia. Planta are rizom lung ca un şarpe dar şi tulpină cu inflorescenţă asemănătoare unui şarpe cu capul foarte mare/balaur.

Coada-zmeului *(Lycopodium clavatum)* se numește așa datorită tulpinilor lungi şerpuitoare.

---

[24] Radu Drăgulescu, *Analysis of the connotative and denotative meanings of the romanian term ”balaur” (dragon) as it appears in the romanian phytonymy* in *Journal of Romanian Literaru Studies,* issue nr. 10, 2017, p. 104-110. http://www.upm.ro/jrls/JRLS-10/Rls%2010%2013.pdf.

[25] Radu Drăgulescu, *Considerații lingvistice cu privire la fitonimele românești create cu ajutorul termenului „șarpe”*, in *Analele Universității „Ovidius” din Constanța*, Seria Filologie, XXVII, (2), p. 305-317, lucrare ce poate fi consultată aici: http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A24379/pdf (accesat la 21 iunie 2017).

[26] Simina-Maria Terian, *Textemele românești. O abordare din perspectiva lingvisticii integrale*, Iași, Institutul European, 2015; a se vedea și „Premise pentru o poetică a textemelor”, in: *EITM5*, Târgu Mureș http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari5/IETM5_Part41.pdf.

[27] Simina Terian, „Premise pentru o poetică a textemelor”, in *EITM5*, Târgu Mureș http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari5/IETM5_Part41.pdf.

[28] DOOM2, p LXX-LXXIII.

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)

Coada-zmeului *(Veronica chamaedrys)*, plantă despre care există legenda că dracul sau zmeul i-ar fi rupt/cules vârful; a se vedea și zmeoaică.

Floarea-smeilor (*Callianthemum coriandrifolium*), a se vedea floarea-smeului.

Floarea-smeului (*Aruncus vulgaris*): nu vine din subst. smeu/zmeu, ci din tema smi- „miros” (a se vedea smirdar), florile având aromă plăcută, iar frunzele miros de castraveţi; primul termen al fitonimelor provine din lat. floris, florem. Este numită și coada-priculicilor < pricolici „strigoi cu chip de lup sau câine”, „vârcolac”, „copil neastâmpărat”. În opinia lui C. Drăgulescu[29], pricolici poate fi compus din pric „cu pete albe” (după M. Vinereanu de origine traco-dacă) şi *lic „lup” (gr. lýcos „lup”) ori este o contaminaţie între prichindel „copil zburdalnic” şi vârcolac, vârcolic „strigoi (cu chip de lup)”, „om-lup”, „fiinţă fabuloasă care mănâncă luna şi soarele”[30] < vsl. vlŭkodlakŭ, bg. vŭrkolakŭ, vărkolak. Ultimii termeni ar putea fi pleonastici, alcătuiţi din sl. vlîk, vîlk „lup” + gr. lýcos „lup”, confer. v.ind. virkas „lup” şi virk „lup, soare, lună” şi credinţa populară că „vârcolacii mănâncă luna/soarele”. M. Vasmer[31] consideră sl. vlŭkodlakŭ ca fiind compus din vlŭku „lup” şi dlaka „păr, blană”. De altfel, rom. pricolici ar putea fi o variantă a lui tricolici „(om) cu păr de lup” < gr. trichos „păr” + lýcos „lup”. Existând alternanţa (a se) zvârcoli – (a se) târcoli, C. Drăgulescu[32] propune și următoarea evoluţie: zvârcolici > târcolici > tricolici > pricolici. Planta are o inflorescenţă bogată, albă, comparată cu o barbă, dar, poate, așa de stufoase îşi închipuie omul din popor cozile priculicilor. Specia se numeşte şi cornul-dracului, floarea-smeului, muma-pădurei, goliciunea-fetei-pădurii, ultimele denumiri stabilind o comparaţie între reprezentarea acestor fiinţe supranaturale în basmele românilor, cu părul până la călcâie, goale, învelite/îmbrăcate numai cu părul lor lung, şi bogata inflorescenţă a acestei specii ce ajunge la o jumătate de metru lungime, numită şi barba-popii. Planta s-a folosit la alungarea diverselor spirite rele (pricolici, drac, zmeu, muma pădurii, fata pădurii), afumându-se cu planta oamenii şi vitele, acestora din urmă și oferindu-li-se planta în tărâţele cu care erau hrănite.

Iarba-smeului, iarba-zmeului (*Sedum maximum*): probabil de la mirosul florilor; a se vedea smirdar. eventuală confuzie cu specia *Sedum roseum*, a cărei rădăcină miroase a flori de trandafir.

Rădăcină-de-smăhoaie (*Helianthemum nummularium*), a se vedea smirdar.

Sângele-smeului (*Dracena draco*): rășina (medicinală) roșietică a acestei plante este numită sânge-de-nouă-fraţi < lat. novem sau din substrat, dat fiind şi v.ind. nauă şi lat. frater, -eris, prin calchierea numelui turcesc iki kardaş ganî. A fost asemuită şi cu sângele închegat al dracului (drac cf. gr. drákon „drac”, lat. draco „dragon, balaur, şarpe”) ori al zmeului; a se vedea şi smirdar. De fapt, numele rom. Sângele-dracului este traducerea lat. livr. sanguis draconis, germ. Drachenblut, fr. sang de dragon, engl. dragon's blood.

Smăhoaie *(Ligusticum mutellina),* a se vedea smirdar.

Smăoaie (*Paeonia officinalis*), a se vedea smirdar.

Smeiţă (*Eupatorium cannabinum, Marrubium peregrinum, Marrubium vulgare, Nepeta cataria)*: în ediţia a 2-a a lucrării lui G. Bujorean[33] sunt notate pentru *Nepeta cataria* fitonimele zmeiuţă şi smeniţă.

---

[29] Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești,* Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2010.

[30] O practică arhicunoscută a zmeilor era furtul astrelor.

[31] M. Vasmer, *Etimologičeski slovarĭ russkovo jazyka*, I-IV, Moscova 1986-1987.

[32] *Ibidem.*

[33] Gh. Bujorean, *Boli, leacuri şi plante de leac cunoscute de ţărănimea română*, ed. a II-a, București, Editura Paideia, 2001.

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)

Smeniţă (*Nepeta cataria*), a se vedea smeiţă.

Smeoaică (*Eupatorium cannabinum*, *Lasepitium krapfii*, *Solidago virgaurea*), a se vedea smirdar.

Smeoaică (*Laserpitium latifolium*), a se vedea smirdar.

Smeoaie (*Filipendula vulgaris, Libanotis montana, Seseli osseum, Seseli pallasii*), a se vedea smirdar.

Smeu (*Laserpitium latifolium*), a se vedea smirdar.

Smeur, smeurar, smeurariu, smeură, smeură albă, smeură de munte, smeur- roşie, smeure, smeuri, smeuriş *(Rubus idaeus),* a se vedea smirdar și zmeură.

Smeurică, smeuriţă, smioroaică (*Reseda odorata*), ***smin, smiorar*** (*Rubus idaeus*): plante cu mirosuri deosebite, adesea puternice, aromate; a se vedea smirdar.

Smirdar, ***zmirdar*** (*Juniperus communis, Rhododendron kotschyi*): din temele *smi(r) şi *dar cu înțelesul „lemn/arbust mirositor”, conform cu mirosul puternic al plantelor, de comparat cu v.ind. dâru, dru „lemn”, av. dâuru „bucată de lemn”, dru „lemn”, celt. duir, dur „stejar”, gr. dron „lemn, bârnă”, drys „stejar”. Sârbo-croaţii numesc prima specie smrec, smreka (din care corespondentul meglenorom. smăreacă), iar pe a doua smrdelj, smradijac. Ucrainienii denumesc molidul (*Picea abies*), un arbore şi el mirositor, prin fitonimul smereka, iar lituanienii folosesc pentru boz (*Sambucus ebulus*) numele smirdėlē (de subliniat că dacii spuneau bozului olma „mirositorul” cf. şi rom. olm „miros”[34]). C. Drăgulescu[35] precizează că bozul miroase urât şi că există şi rad. i.-e. *smerd- „a puţi” regăsit în termeni slavi şi fitonime precum slov. smradovec (*Anagyris foetida*), sb. smrduša, smrdulja, smrdljika (*Bifora radians*), sb. smrdac (*Datura stramonium)*. De comparat şi cu toponimele Smârdan, Smârdioasa, cf. smârd „murdar” < sl. smradŭ „duhoare”, bg. smъrdja „a puţi”). Probabil ***mizdar*** (*Juniperus communis*) este o formă mai corect transmisă a lui smirdar, ţinând seama de fitonimul dacic mizela (*Thymus spp*.), ori fitonimul zmi(r)dar a suferit o metateză. Tot aici amintim şi următoarele fitonime care desemnează plante cu miros puternic: ***smirdar*** (*Amygdalus nana* actualmente *Prunus tenella*, *Paeonia peregrina*, *Ribes grossularia* actualmente *Ribes uva-crispa*), ***smirdă*** (specie neidentificată), floarea-smirdarului *(Rhododendron kotschyi*), ***smă(h)oaie*** (*Paeonia officinalis, Ligusticum mutellina),* ***smeoaie*** *(Filipendula vulgaris, Libanotis montana*), ***smeiţă, zmeiţă*** (*Marrubium spp., Nepeta cataria, Eupatorium cannabinum*), ***zmeoaie*** (*Angelica archangelica, Laserpitium archangelica*), ***smeoaică, zmeoaică*** (*Laserpitium latifolium, Laserpitium krapfii, Libanotis montana, Solidago virgaurea, Eupatorim cannabinum*), ***smeur(ă), smiorar, zmeur(ă), zmiorar*** (*Rubus idaeus,* macedorom. sneuri, zniură, azmiură, gr. smeuron), ***smeurică, smioroaică, zmioroiaică*** (*Reseda odorata*), ***coada-smeului*** (*Calla palustris*), ***iarba-smeului/zmeului*** (*Sedum maximum*), ***floarea-smeului*** (*Aruncus vulgaris*) florile au miros aromat, poate şi ***rădăcină-de-smăhoaie*** (*Helianthemum nummularium*). Multe dintre aceste specii au şi alte nume din sfera mirosului, aromei, uneori comparată cu aceea a altor plante: tămâier, tămâior, holomoacă (*Juniperrus communis*), tâmâioară (*Libanotis montana*), mireasma muntelui (*Rhododendron kotschyi*), bujor mirositor (*Paeonia officinalis*), tămâioară (*Libanotis montana*), gutuiţă (*Marrubium vulgare*), liliac (*Solidago virgaurea*), busuioc-domnesc (*Reseda odorata*), tămâiţă (*Calla palustris*) ş.a. C. Drăgulescu[36] consideră că prima parte a termenilor are aceeaşi semnificaţie cu gr. smyrna, sl. smirna „smirnă” şi engl. smel „miros”.

[34] C. Drăgulescu, R. Drăgulescu, *Contribuţii la cunoaşterea limbii geto-dacilor*. *Denumirile dacice de plante*, Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga”, 2000.

[35] Constantin Drăgulescu, *Dicţionarul explicativ al fitonimelor româneşti,* Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2010.

[36] *Ibidem.*

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)

Românescul smeură, zmeură se suprapune macedorom. sneuri, zniură, azmiură şi gr. smeuron şi poate fi comparat şi cu celt. dreas-smeur „mur". În opinia lui C. Drăgulescu[37] şi fitonimele ismă, izmă, iazmă, giosmă (*Mentha sp*.) ar însemna tot miros, conform cu gr. osme (eolic. isme) „miros, parfum" > rom. ismă „miros, parfum" şi „mentă" şi iasomie (*Jasminum sp.)* în rom. din ngr. ghiasemi, iar în terminologia ştiinţifică, probabil, din arabă. Posibil ca toate acestea, inclusiv miros, a mirosi cf. gr. mirosi, sl. mirosati, să provină dintr-un rad. i.-e *(s)me-, *(s)mi- din care şi germ. schmieren „miros", gr. (s)mirris „miros", myron „balsam, ulei aromatic", sl. miro > rom. mir, sl. mirizma, mirisna > rom. mireasmă, miroznă, bg. mirodija > rom. mirod(en)ie şi fitonimele ***mirodea, mirodenie*** (*Hesperis spp., Petroselinum hortense*), lat. myrtus > rom. mirt (*Myrtus communis),* mirtoi (*Ligustrum vulgare*), rom. mirtin (*Rosmarinus officinalis*). Denumirea *Rosmarinus* are aceeaşi semantică (gr. rhops „arbust mic" şi myrinos „mirositor"). Chiar şi gr. mintha sau menthe, lat. ment(h)a > rom. mentă (*Mentha sp*.) ar putea proveni din acelaşi radical. O rudă a mentei, puternic mirositoare, este cimbrişorul (*Thymus sp.)*, numit de daci mizela (C. Drăgulescu, R. Drăgulescu, 2000) care s-ar putea traduce prin „mirositoarea, iarbă mirositoare", în care mi(s)- „miros" şi zela „iarbă", conform cu corespondentele rom. buruiană de balsam, lămâiţă, tămâiţă. O altă plantă cu miros puternic (de cumarină), ***viţelarul*** (*Anthoxanthum odoratum*) are numele iarbă mirositoare ceea ce ne determină să presupunem o evoluţie mizela > *vizela > viţela(r). Credem că iniţial au aparţinut la acest radical sme-, smi- şi fitonimele ***schinduc*** *(Conioselinum tataricum),* ***schinduf,*** *(Thymus spp., Trigonella coerulea, Trigonella foenum-graecum*), ***schinduşi, schinduţ*** (*Trigonella foenum-graecum*) căci toate aceste plante sunt puternic mirositoare (de comparat cu bg. sminduh-*Trigonella coerulea*), utilizate la la aromatizarea unor băuturi şi mâncăruri şi au sinomime care redau această caracteristică. Unele specii de *Thymus* se numesc şi ***sumduc, simbru, cimbru-mirositor***. De unde s-ar mai poate deduce că şi ***cimbru, cimbrişor*** (*Thymus spp., Satureja hortensis, Hyssopus officinalis* ş.a.) ar putea proveni, prin intermediul formei simbru, din rad. *smi- „miros" (de comparat şi cu vsl. čembrŭ). Şi continuând adăugăm aici şi fitonimele ***zimbrişor, zimbrel, zâmbru*** (*Pinus cembra*) şi zoonimul zimbru (*Bison bonasus*). Un argument că numele acestei specii de pin şi respectiv bovidee înseamnă „miros" ar putea fi faptul că în Munţii Maramureşului alături de Mt. Zâmbroslava se află Vf. Preluca Ulmului (ulm având şi semnificaţia „miros"). Pornind de la mirosul caracteristic al şerpilor şi de la credinţa că unii dintre ei, cei nevăzuţi timp de şapte ani de către oameni, se pot transforma în balauri, C. Drăgulescu[38] presupune că şi rom. zmeu, sl. zmij „balaur, zburător, uriaş", sb. zmai „balaur, şarpe", bg. zmija „şarpe" au semnificaţii din sfera „duhoare, miros neplăcut" (în lit. smirděti „a mirosi urât, a puţi"), şarpelui spunându-i-se şi spurcatul. În acest caz şi alte fitonime care includ termenul zmeu şi care evocă ceva din morfologia sau puterea zmeilor pot fi tratate aici. Dacă această explicaţie pare forţată, C. Drăgulescu[39] compară substantivul zmeu, smeu cu rad. i.-e. *smei-, *smeu- „a (se) minuna", caz în care termenul s-ar referi la înfăţişarea acestor fiinţe fantastice si s-ar traduce „minune, ciudăţenie, arătare" (din i.-e. *smei-ro-s „miraculos" există lat. mirari/mirare „a se mira", miratio „mirare", rom. a se mira, alb. mërej „a se mira" ş.a.).

Zmăhoaie (*Laserpitium archangelica*), a se vedea smirdar.

Zmăoaică (*Eupatorium cannabinum*), a se vedea smirdar.

[37] *Ibidem.*

[38] Constantin Drăgulescu, *Dicţionarul explicativ al fitonimelor româneşti,* Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, 2010.

[39] *Ibidem.*

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)

Zmeiţă (*Eupatorium cannabinum, Lithospermum arvense*), a se vedea smirdar.
Zmeoaică *(Dracena draco)*: din identificarea balaurului cu zmeul; a se vedea şi smirdar.
Zmeoaică (*Laserpitium archangelica, Libanotis montana*), a se vedea smirdar.
Zmeoaică *(Laserpitium latifolium),* a se vedea smirdar.
Zmeoaie (*Angelica archangelica, Laserpitium archangelica*), a se vedea smirdar.
Zmeu (specie neidentificată a cărei rădăcină s-a folosit la tratarea incontinenţei urinare): a se vedea zmeoaică. Sim. Fl. Marian[40] precizează că este aceeaşi specie ca şi smeoaica sau somnoroasa, identificată cu *Laserpitium latifolium*, cu deosebirea că rădăcina smeului „are barbă", adică resturi vegetale, la colet, asemănătoare unor fire de păr.
Zmeur(ă) (*Rubus idaeus*), ***zmeur-verde*** (*Rubus neseensis*), ***zmeurică*** (*Reseda odorata*), ***zmeuriş*** (*Rubus idaeus*), ***zmeuriţă*** (*Reseda odorata*), ***zmieură, zmiorar*** (*Rubus idaeus*): conform DLR etimologia este necunoscută. Posibil să avem a face cu un termen prelatin, cf. macedorom. sneuri, zniură, azmiură, asnură, gr. smeuron „zmeură", celt. dreas-smeur „mur", n-ar fi exclus din rad. i.-e *sme- „miros", evidenţiind aroma fructelor; a se vedea smirdar. După M. Vinereanu fitonimul zmeură este traco-dac, din rad. i.-e. moro „mure". Rubus neesensis are fructe roşii ca zmeura, dar frunzele sunt verzi ca la speciile de mur.

Analizând motivele care au dus la denominație, obținem următorul tablou:

Plante denumite astfel după aspect	**Plante cu miros puternic, nume care derivă din tema „smi-"**	**Explicație de natură lingvistică**	**Explicație medicinală sau mitologică**
Buruiana-zmeului	*Floarea-smeilor*	*Coada-zmeului*	*Coada-zmeului*
Coada-zmeului	*Floarea-smeului*	*Sângele-smeului*	*Floarea-smeilor*
	Iarba-smeului/ Iarba-zmeului	*Iarba-smeilor*	*Floarea-smeului*
	Rădăcină-de-smăhoaie	*Iarba-smeului / Iarba-zmeului*	
	Smăhoaie		
	Smăoaie		
	Smeiță		
	Smeniță		
	Smeoaică		
	Smeoaie		
	Smeu		
	Smeur		
	Zmăhoaie		
	Zmăoaică		
	Zmeiță		
	Zmeoaică		
	Zmeoaie		
	Zmeu		
	Zmeur		

Majoritatea fitonimelor nu au, așadar, nimic în comun cu zmeul ca ființă fabuloasă, ele provenind, în special, din tema „smi-", urmând ca număr cele care care au o explicație de natură medicinală sau mitologică și cele cu explicație lingvistică, fie că este vorba despre un termen

[40] Sim. Fl. Marian, *Botanica poporană română* III, București, Editura Academiei Române, 2010.

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)

livresc, fie o etimologie populară, o confuzie etc. Cele mai puține își datorează denumirile aspectului fizic, mai precis a asemănării lor cu zmeul (identificat sau nu cu șarpele, balaurul etc.).

Implicațiile și simbolistica lumii vegetale în culturile tradiționale sunt evidente și îndelung discutate. Vegetația a fost pusă, încă din paleolitic, în relație directă cu femeia, necesitând pentru creație principiul masculin solar (sau al focului). Fertilitatea pământului și fertilitatea femeilor sunt solidare. Totodată, s-a răspândit concepția conform căreia, după moarte, omul, născut din Pământ (femeie) se reîntoarce la mama sa[41] sau trebuie să fie ars, iar civilizațiile agricole dezvoltă o religie cosmică, activitatea religioasă concentrându-se în jurul misterului central: înnoirea periodică a Lumii.

BIBLIOGRAPHY

Avram, A., *Contribuţii etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1997.

Bariţ, Gh., *Vocabulariu de numele plantelor transilvane, românesc, latinesc (după sistema lui Linné), nemţesc şi unguresc*, în *Calendariu pentru poporul român pe anul 1858*, 23-25 şi pe anul 1858, 15-32, Braşov, 1858-1859.

Bejan, Dumitru, *Nume româneşti de plante*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991.

Bidu-Vrănceanu, A., Călărașu, C., Ionescu Ruxăndoiu, L., Mancaș, M., Pană Dindelegan, G., *Dicţionar de Ştiinţe ale Limbii*, București, Editura Științifică, 1997; București, Editura Nemira, 2001, reeditat în 2005.

Borza, Al. *Dicționar etnobotanic*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968.

Bujorean, Gheorghe, *Boli, leacuri şi plante de leac cunoscute de ţărănimea română*, ed. a II-a, București, Editura Paideia, 2001.

Butură, V., *Enciclopedie de etnobotanică românească*, București, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979.

Butură, V., *Enciclopedie de etnobotanică românească II. Credinţe şi obiceiuri despre plante*, Paris, 1988.

Candrea, I. A., Adamescu, Gh., *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească”*, București, Editura Cartea Românească, 1932.

Chivu, Gheorghe, *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicţionar al limbii române*, studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, București, 2008.

Chivu, Gheorghe, *Nume de plante în Dictionarium valachico-latinum*, în *Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze, Actele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română*, I, Editura Universităţii din Bucureşti, 2010, p. 333-340.

Chivu, Gheorghe, *Nume de plante în texte româneşti vechi*, http://onomasticafelecan.ro/iconn2/proceedings/9_04_Chivu_Gheorghe_ICONN_2.pdf, accesat la 21 iunie 2017.

Ciorănescu, Alexandru, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, București, 2002.

Cipariu, Timotei, *Vocabulariu de numele planteloru transilvane, romanescu, latinescu (după sistema lui Linné), nemţescu şi unguresc*, în *Organul luminării*, nr. 30, 35, Blaj, 1847.

Dicţionarul etimologic al limbii române, I (A-B), București, Editura Academiei Române, 2010.

Dicţionarul etimologic al limbii române, II (C-cizmă), București, Editura Academiei Române, 2015.

Dicţionarul limbii române, (în XIX volume), București, Editura Academiei Române, 2010.

[41] Mircea Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol I, Chișinău, Editura Universitas, 1994, p. 41.

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)

Drăgulescu, Constantin, *Dicționar de fitonime românești,* Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2014.
Drăgulescu, Constantin, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești,* Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2010.
Drăgulescu, Constantin, Radu Drăgulescu, *Contribuţii la cunoaşterea limbii geto-dacilor. Denumirile dacice de plante*, Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga", 2000.
Drăgulescu, Constantin, Drăgulescu, Radu, *Considerații asupra unor lexeme daco-geto-trace*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2014.
Eliade, Mircea, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol I, Chișinău, Editura Universitas, 1994.
Fochi, Adrian*, Datini şi eresuri populare de la sfârşitul secolului al XIX-lea (Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densuşianu)*, București, Editura Minerva, 1976.
Gledhill, David, *The Names of Plants*, fourth edition, Cambridge University Press, 2008.
Gorovei, A., *Credinţe şi superstiţii ale poporului român*, București. Editura Vestala, 2013.
Hasdeu, B.P., *Etymologicum Magnum Romaniae*, Bucureşti, 1894.
Marian, Sim. Fl., *Botanica poporană română*, vol. I Suceava, Editura Mușatinii, 2008, vol. II-III, București, Editura Academiei Române, 2010.
Niculiță-Voronca, Elena, *Datinile și credințele poporului român. Adunate și așezate în ordine mitologică*, 2 vol., București, Editura Saeculum Vizual, 2008.
Oișteanu, Andrei, *Sexualitate și societate. Istorie, religie și literatură*, Iași, Editura Polirom, 2016.
Oișteanu, Andrei, *Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*, Iași, Editura Polirom, 2013.
Pamfile, Tudor, *Mitologia poporului român*, 2 vol., București, Editura Vestala, 2008.
Russu, I. I., *Etnogeneza românilor*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.
Terian, Simina, „Premise pentru o poetică a textemelor", in: *EITM5*, Târgu Mureș
http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari5/IETM5_Part41.pdf, accesat la 21 iunie 2017.

Terian, Simina-Maria, *Textemele românești. O abordare din perspectiva lingvisticii integrale*, Iași, Institutul European, 2015.
Vasmer, M., *Etimologičeski slovarĭ russkovo jazyka*, I-IV, Moscova 1986-1987.
Vinereanu, Mihai, *Dicţionarul etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică*, București, Editura Alcor Edimpex, ed. a 2-a, 2009.
Vinereanu, Mihai, *Nostratic roots in romanian language. Rădăcini nostratice în limba română*, București, Editura Alcor Edimpex, 2010.
Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, București, Editura Academiei, 1987.

BDD-A26453 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:43:38 UTC)